

THE BANKRUPTCY OF THE ROMANIAN CONSERVATIVE MOVEMENT, IMPORTANT FOR THE IMAGE ROMANIA HAD IN EUROPE

Florin Nacu, Researcher III, PhD, "C.S. Nicolăescu Ploșor" Research Institute, Craiova

The present article brings up one of the significant moments in the modern history of Romania, the disappearance from the Romanian political life of the second most important party, as size and position, the Conservative Party. This party, which was representing the interests of the great landlords could not cope with the changing times, although extremely agile and with a constructive attitude politicians were representing it. Nonetheless, the opposition against the agrarian reform, the preference for the alliance with the Central Powers in 1914, the assuming of the "collaborationist" governing from 1918, were the three causes that hurried its "political death".

The void left on the political scene by the conservatives was to be never filled by a party, similar in importance, the liberals fighting against different parties and alliances, which were representing diverse currents.

The Conservative Party, governing, Alexandru Marghiloman, conservatism, political bankruptcy

Articolul de față aduce în discuție unul din momentele importante ale istoriei moderne a României, dispariția din viața politică românească a celui de-al doilea partid ca mărime și importanță, Partidul Conservator. Acest partid, care reprezenta interesele marilor proprietari nu a putut ține pasul cu schimbarea deși a avut în rândurile sale politicieni bine doțiți intelectual și cu atitudini constructive. Totuși, opoziția față de reforma agrară, preferința pentru alianța cu Puterile Centrale în 1914, asumarea guvernării "colaboraționiste" în anul 1918 au fost cele trei cauze care i-au grăbit "decesul politic".

Golul lăsat pe scena politică de către conservatori nu a mai fost umplut niciodată de un partid de o asemenea anvergură, liberalii luptând cu o serie de partide și alianțe reprezentând curente diverse.

Partidul Conservator, guvernare, Alexandru Marghiloman, conservatorism, faliment politic

Anul 1922 a adus, pentru România cu sine un moment istoric încărcat de semnificații politice și nu numai și anume dispariția de pe scena parlamentară a Partidului Conservator.

Fără îndoială că acest moment nu este lipsit de influențele trecutului. Vom încerca, în rândurile care urmează, să vedem de ce Partidul Conservator, înființat în anul 1880, care a fost, prin excelență, adversarul Partidului Național Liberal, întemeiat în 1875, nu a reușit să se mențină în orimul plan al vieții politice românești.

Un prim aspect esențial pentru conservatorii români a fost caracterul diferit al partidului lor în sensul că acesta și-a constituit o rețea de cluburi și nu o structură teritorială propriu-zisă¹.

Din punct de vedere al abordării ideologice, conservatorii au susținut mereu progresul prin ”politica pașilor mărunți”, în timp ce liberalii promovau o politică mult mai activă, a cărei deviză era ”prin noi înșine”. Liberalii se identificau alături de curente liberale europene din ideologia de inspirație revoluționară. Ei militau pentru dezvoltare industrială, pentru circulația capitalului, introducerea mecanizării în agricultură, pentru creșterea gradului de educație al populației. Marea majoritate a liberalilor studiaseră în centre universitare franceze, italiene și mai rar din lumea germană².

Conservatorii îi grupau, în primul rând, pe marii proprietari funciari care considerau pământul drept cea mai importantă bogăție a țării. Aceștia fuseseră opozații cei mai înverșunați ai reformei agrare inițiate de către domnitorul Alexandru Ioan Cuza. S-a ajuns chiar la asasinarea premierului conservator Barbu Catargiu, din cauza opoziției acestuia față de o reformă largă, conservatorii dorind una restrânsă.

De la bun început, conservatorii au înțeles că șansa lor de a rezista în politică era menținerea votului cenșitar, pe colegii în funcție de avere. Chiar dacă dreptul de vot era

¹ Anastasie Iordache, *Originile și constituirea Partidului Conservator din România*, Editura Paideia, 1999, p.5-9.

² Ioan Scurtu, *Viața politică din România 1918–1944*, Editura Albatros, București, 1982, p.41.

restrâns, conservatorii erau nepopulari pentru marea masă a țăranilor, chiar dacă aceștia erau lipsiți de dreptul de vot.

Reforma agrară fusese înfăptuită, dar la sfârșitul secolului al XIX-lea, reluarea acesteia și rediscutarea chestiunii electorale deveniseră stringente.

În actul de guvernare, conservatorii fuseseră folosiți de către principele Carol I, în 1871, pentru a forma guvernul în dauna liberalilor radicali, care încercaseră chiar să îi forțeze mâna tânărului principe, dată fiind înfrângerea Franței de către Germania în toamna anului 1870.

În 1895, după ce liberalii și conservatorii se schimbaseră la guvernare în intervalul 1876-1895 de mai multe ori, se instaura ”rotativa guvernamentală”, conformă căreia, după un guvern liberal venea unul conservator sau invers³.

Liderii conservatori își făcuseră studiile în centre din lumea germană, ceea ce le influența atât gândirea politică, cât și opțiunile pentru alianțele externe.

Să nu uităm că la Iași, sub auspicii conservatoare, s-a născut ”Junimea”, mișcare culturală apărută sub oblăduirea unei suite de conservatori ca Vasile Pogor, Petre P.Carp sau Titu Maiorescu. Mihai Eminescu, I.L.Caragiale sunt două nume ale unor adepți ai conservatorismului. Mihai Eminescu a fost unul din cei mai vocali gazetari ai ziarului conservator ”Timpul”.

”Junimea” a fost, de departe, cel mai înaintat avanpost al conservatorismului românesc. Titu Maiorescu a fost părintele concepției ”teoriei formelor fără fond”, în care critica importul și aplicarea nejustificată a unor modele din afară, considerate inefficiente sau neavând corepondent în tradiția românească.

Conservatorii, ca și liberalii, nu au fost nici ei scutiți de scindări. De obicei, grupările care făceau sciziuni decideau că era momentul să se apropie de grupările din partidul celălalt. Astfel, conservatorii progresiști se apropiau de liberali, în timp ce liberalii moderați se regăseau în ideile conservatoare.

Conservatorii se aflau la guvernare în anul răscoalei din 1907 și au decis să depună mandatul. Reprimarea răscoalei, cu liberalii la guvernare a fost considerată de conservatori drept un moment în care liberalii se vor compromite, numai că Ionel Brătianu i-a succedat defunctului său tată, dispărut în 1890 cu o vigoare deosebită.

³ Apostol Stan, *Putere politică și democrație în România: 1859-1918*, București, Editura Albatros, 1995, passim.

După dispariția greilor din PNL, Ion Brătianu, D.A.Sturdza și a lui Grigore Cantacuzino "Nababul" de la conservatori (inițial fusese liberal, el fiind cel ce construisese Partidul Conservator), Ionel Brătianu, liberal, avea să se înfrunte în arena politicii românești cu Petre P. Carp, Titu Maiorescu, Take Ionescu.

Conservatorii au început să resimtă și influența în creștere a cercurilor socialiste și a apariției Partidului Social Democrat al Muncitorilor din România, însă legea electorală și influența partidelor mari au făcut ca socialiștii să nu aibă un ecou extins în rândul muncitorilor, țăranilor. Cei mai cunoscuți socialiști au sfârșit să se alase absorbiți în rândurile grupării "liberalilor sinceri".

După ce s-au încheiat războaiele balcanice, cu un succes diplomatic repurtat de conservatorii junimiști, un lucru rămăsese cert: reforma agrară și cea electorală trebuiau înfăptuite, numai că alunecarea lumii spre marea conflagrație mondială obliga clasa politică românească să se gândească la cum se va poziționa România⁴.

Spre cinstea liberalilor și conservatorilor, trebuie spus că tratatul secret al României cu Puterile Centrale din 1883 a rămas secret pentru reprezentantul fiecărui partid succedat la guvernare. Totuși, conservatorii au încercat să se impună în 1914 ca adepți ai intrării României în război de partea Puterilor Centrale.

Ei doreau să folosească în sprijinul părerii lor faptul că liberalii, la 1878 fuseseră înșelați în așteptări de către Rusia, iar Germania fusese cea care temperase totul, în ciuda scandalului legat de eșecul trustului Stroussberg.

Totuși, evoluția evenimentelor i-a adus pe liberali în poziția de a triumfa pentru că România a intrat în război în 1916 de partea Antantei.

Apoi a venit dezastrul din decembrie 1916. Conservatorii, conduși de Alexandru Marghiloman, după retragerea lui Titu Maiorescu, în 1914, fără să vrea, evoluau în ultimul act al reprezentației lor politice, în martie-noiembrie 1918.

Regele, parlamentul, Guvernul s-au refugiat în Moldova, lui Marghiloman, germanofil convins revenindu-i misiunea de a trata cu Puterile Centrale. Regele era convins că Marghiloman în fruntea unui guvern la București va putea aduce o situație mai bună.

⁴ Anastasie Iordache, op.cit., p.10-15.

Începea o rivalitate politică între Ionel Brătianu și Alexandru Marghiloman⁵, adăugată celei din plan personal (Eliza Marghiloman s-a despărțit de soțul ei, căsătorindu-se cu rivalul Brătianu) în care amândoi și-au făcut datoria. Deși triumfase pe câmpul de luptă, în vara anului 1917, România a fost părăsită de aliatul ei Rusia, aflată în focurile revoluției. La 3 martie 1918, Lenin încheia pace separată cu Puterile Centrale, ceea ce obliga România să pornească pe același drum.

Alexandru Marghiloman va lua act de unirea Basarabiei cu România la 27 martie/8 aprilie 1918, iar apoi va semna pacea de la Buftea din 7 mai 1918, considerată grea și rușinoasă. Regele nu a semnat-o niciodată, iar Parlamentul de la Iași nu a ratificat-o în ciuda presiunilor imense la care regele Ferdinand fusese supus⁶.

Practic, conservatorilor li se va pune eticheta nemeritată de ”trădători”, ”colaboraționiști”. Pe front începea să se ridice steaua generalului Averescu, pe care liberalii îl vor scoate în față ca șef al Ligii Poporului, asigurând un fel de interimat cu sprijin popular, până la reșezarea lucrurilor pe scena politică.

Schimbarea raportului de forțe, înfrângerile suferite de Puterile Centrale, reintrarea României în război în noiembrie 1918, armistițiul de la Compiègne, unirea Transilvaniei, Banatului, Bucovinei cu România au schimbat configurația socială a României.

Introducerea votului universal și rezolvarea chestiunii evreiești au dus la momentul dezastrului pentru conservatori. Alexandru Marghiloman a suportat cu demnitate să fie catalogat ”trădător”, ”colaboraționist”, însă nu a depus armele. El a încercat să gândească un program nou pentru conservatori, însă faptul că partidul îi reprezenta pe marii proprietari și faptul că în 1917 regele Ferdinand promisesese solemn o reformă agrară după încheierea războiului au lungit agonia Partidului Conservator. Reforma agrară din 1921, cea mai extinsă din Europa acelor timpuri a deschis larg porțile mormântului pentru ideologia conservatoare. Rezultatul este cunoscut, acela că în 1922 conservatorii nu mai aveau nici măcar un singur ales în Parlament⁷.

Alexandru Marghiloman a notat aceste fapte în Memoriile sale, începute de la sfârșitul veacului al XIX-lea, în 1897 și terminate la anul 1924. El nota, în mod echidistant, faptul că ”Providența” ajutase România, mai mult decât calculele politicianilor:

⁵ Stelian Neagoe, Oameni politici români, Editura Machiavelli, București, 2007, p. 441-446.

⁶ Ioan Scurtu, op.cit., p.42.

⁷ Nicolae C. Nicolescu, Șefii de stat și de guvern ai României (1859 - 2003), Editura Meronia, București, 2003, pp. 239-240.

” *România Mare nu s-a făcut nici după concepțiile dvs. politice, nici după planurile noastre ...dacă reușea o concepție politică, pierdeam Basarabia, dacă reușea până la capăt altă concepție politică, nu aveam Ardealul. Și atunci, domnii mei, să ne plecăm fruntea înaintea unui geniu mai mare decât al nostru, înaintea unei pronii, care a fost mai înțeleaptă decât noi. Numiți-o Providență, numiți-o geniul rasei, botezați-o cum vreți voi; să știți că România a ieșit din instinctul tuturor românilor, nu din calculele făcute de unii (...)*

*Țara noastră a crescut, dar vaza ei nu a crescut. Prin vina noastră, n-am știut să ne adaptăm vremurilor noi. Am rămas încălciți în politica îngustă de partide, cu polemicele de persoane, cu pismuirile ei. A rezultat de aici o slăbire generală a acțiunii de stat. Avem la granițele noastre vecini care ne pândesc și ar fi mare păcat dacă s-ar acredita că corpul acesta al României este slăbit (...)*⁸

*Doctrina conservatoare este aceea care ține drept un adevăr istoric că programul real, durabil, nu se poate face prin salturi; că el nu poate fi decât rezultatul unei legături armonioase a trecutului cu prezentul*⁹.

Dacă este să analizăm cauzele dispariției celui de-al doilea curent politic românesc, conservatorismul, putem afirma că liberalii au fost mai altruști, știind să se reformeze, să se mențină la putere, fie folosind și stratageme de tipul Ligii Poporului. Ca o ironie a soartei ultimele rămășițe conservatoare au fost absorbite după 1923 de Liga Poporului.

Absența unei contraponderi la liberalism a dus la o suită de curente politice care au evoluat pe o scară de la moderat la radical, precum național țărănismul, național-creștinismul, legionarismul, socialismul și chiar comunismul.

Clasa politică românească a fost influențată de venirea în special a transilvănenilor care își încheiaseră lupta națională pentru unire dar nutreau pretenții la un destin politic în România Mare.

Europa a cunoscut astfel, în cazul României, momentul în care consecințele unui mare eveniment, primul război mondial influențează dispariția unui partid care formal exista de aproape patru decenii, dar care, ca ideologie reprezentase o întreagă pătură socială pe parcursul întregului secol al XIX-lea, și anume pe marii proprietari funciari.

BIBLIOGRAPHY:

⁸ Alexandru Marghiloman, Note politice, Volumul I, Editura Scripta, București, 1993 – 1995, p.230-235.

⁹ http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Alexandru_Marghiloman, accesat la 10 august 2016.

Iulian Boldea, Dumitru-Mircea Buda (Editors)

CONVERGENT DISCOURSES. Exploring the Contexts of Communication

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, 2016

ISBN: 978-606-8624-17-4

Section: History and Cultural Mentalities

135

1. Iordache, Anastasie, Originile și constituirea Partidului Conservator din România, Editura Paideia, 1999.
2. Marghiloman, Alexandru, Note politice, Volumul I, Editura Scripta, București, 1993 – 1995.
3. Neagoe, Stelian Oameni politici români, Editura Machiavelli, București, 2007.
4. Nicolescu, Nicolae C., Șefii de stat și de guvern ai României (1859 - 2003), Editura Meronia, București, 2003
5. Scurtu, Ioan, Viața politică din România 1918–1944, Editura Albatros, București, 1982.
6. Stan, Apostol, Putere politică și democrație în România: 1859-1918, București, Editura Albatros, 1995